

ע"פ 8125/15 - פלוני נגד מדינת ישראל

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פלייליים

ע"פ 8125/15

לפני: כבוד השופט ס' ג'ובראן
כבוד השופט א' שהם
כבוד השופטת ע' ברון

המערער: פלוני

נגד

המשיבה: מדינת ישראל

ערעור על גזר דינו של בית המשפט המחוזי בנצרת
(כבוד השופט ת' כתילי, סגן נשיא) מיום 12.10.2015
ב-ת"פ 51943-12-14

תאריך הישיבה: י"א בטבת התשע"ו (23.12.2015)

בשם המערער: עו"ד יגאל (איגור) בלפור

בשם המשיבה: עו"ד נורית הרצמן

פסק-דין

השופטת ע' ברון:

עמוד 1

1. לפנינו ערעור על גזר דין של בית המשפט המחוזי בנצרת (כבוד סגן הנשיא ת' כתילי) ב-ת"פ 51943-12-14 מיום 12.10.2015, שבמסגרתו הורשע המערער בביצוע עבירה של הצתה במטרה לפגוע בבטחת דרי הסביבה או בבני אדם לפי סעיף 448 סיפא לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין), וכן בעבירת איומים לפי סעיף 192 לחוק העונשין. בגין עבירות אלו הושת על המערער עונש מאסר בפועל של 22 חודשים; 8 חודשי מאסר על תנאי למשך 3 שנים מיום שחרורו, לבל יבצע את העבירות שבהן הורשע; וכן פיצוי למתלוננת בסך 1,500 ש"ח. הערעור שלפנינו נסוב על רכיב עונש המאסר בפועל שבגזר הדין.

כתב האישום והכרעת הדין

2. נגד המערער, יליד 1966, הוגש כתב אישום המייחס לו עבירות של הצתה ואיומים כאמור. על פי העובדות המתוארות בכתב האישום, נ.נ. (להלן: המתלוננת) והמערער הם שכנים המתגוררים באותו בניין רב דירות בעיר עפולה - המתלוננת בדירה ... (להלן: הדירה) והמערער בדירה בהזדמנויות שונות במהלך התקופה שקדמה להגשת כתב האישום, המערער איים על המתלוננת, שכנתו, שיפגע בה. ביום 20.12.2014, סמוך לשעה 08:30 הגיע המערער לדירה כשהוא מצויד בניירות, קרטונים, ומצית או גפרורים. המערער הצמיד את הניירות והקרטונים לדלת הדירה והצית אותם, בשעה שהמתלוננת ובתה ישנו בתוך הדירה. כתוצאה מההצתה נגרם נזק לחלקה התחתון של הדלת, ועשן חדר לדירה. המתלוננת ובתה התעוררו לריח העשן, המתלוננת ניגשה לעבר דלת הדירה, פתחה אותה וראתה את המערער עומד מחוצה לה. משראה המערער את המתלוננת גידף אותה ואיים עליה שישרוף אותה. בבית המשפט המחוזי המערער כפר בעובדות כתב האישום.

בהכרעת דין מיום 1.9.2015 הרשיע בית המשפט המחוזי את המערער בעבירות המיוחסות לו בכתב האישום. בית המשפט ביסס את ההרשעה על עדות המתלוננת, שנמצאה אמינה בעיקרה; וכן על עדות הבת ועל חוות הדעת של שירותי הכבאות וההצלה שתמכו שתיהן בעדות האם. מנגד נקבע כי עדות המערער מגמתית ומתפתחת וכי גרסתו חסרת עקביות ולא מעוררת אמון, אינה מתיישבת עם הראיות, ואינה סבירה על פניה. בית המשפט ציין שבין המערער למתלוננת קיים סכסוך שכנים מתמשך, שהמטרה נקראה להתערב בו לא פעם; ואף ציין כי על רקע זה המתלוננת ניסתה להשחיר את פני המערער בעדותה - ואולם נמצא כי אין בכך כדי לפגום באמינות עדותה של המתלוננת בנוגע לפרטי האירוע המתואר בכתב האישום.

גזר הדין מושא הערעור

3. ביום 12.10.2015, לאחר שמיעת טיעונים לעונש, גזר בית המשפט המחוזי את דינו של המערער. בבואו לקבוע את מתחם הענישה ההולם את מעשיו, עמד בית המשפט על טיב העבירות ועל הנסיבות הקשורות בביצוען. בית המשפט הדגיש כי כשמדובר במעשי הצתה, יש חשיבות פחותה להיקף הנזק שנגרם בפועל - והחומרה היא בעצם הכוונה הפוטנציאל הנזק הרב שגלום במעשים; וכך גם במקרה דנן. בית המשפט נתן משקל נכבד לעובדה שמדובר בהצתה של דלת במבנה מגורים רב קומות ומאוכלס, לאיומים שנלוו להצתה, ולכך שהמערער היה מודע לתוצאות האפשריות של מעשיו. בית המשפט המחוזי קבע כי לנוכח מדיניות הענישה הנוהגת במקרים דומים, ובהתאם לנסיבות המקרה דנן, מתחם הענישה ההולם את מעשיו של המערער נע בין 12 ל-36 חודשי מאסר בפועל. מתחם זה נקבע במאוחד הן בגין עבירת ההצתה והן בגין עבירת האיומים.

צוין בגזר הדין כי המערער הוא רווק כבן 50, המתגורר עם אימו שאותה הוא סועד. בעברו מספר אירועי איומים ותקיפות סתם, שרובם התיישנו ועל סף מחיקה. עוד נאמר כי המערער לא נטל אחריות למעשיו, ולא הביע חרטה באשר לביצועם. במצב דברים זה, קבע בית המשפט המחוזי כי לא מצא נסיבות חריגות שיש בהן כדי להצדיק סטייה ממתחם העונש המקובל, ואף לא הטלת עונש שהוא ברף הנמוך של המתחם. עם זאת הוסיף בית המשפט כי בשל מצבו הכלכלי של המערער לא יוטל עליו קנס כספי, ורק פיצוי סמלי למתלוננת.

סופו של דבר, גזר בית המשפט המחוזי על המערער עונש של 22 חודשי מאסר בפועל; 8 חודשי מאסר על תנאי; ופיצוי למתלוננת בסך 1,500 ש"ח.

הטענות בערעור

4. לטענת המערער, מתחם העונש שנקבע והעונש שנגזר במסגרתו חורגים לחומרה מן המקובל במקרים דומים ומצדיקים את התערבות ערכאת הערעור. טענתו המרכזית של המערער היא כי בית המשפט שגה בכך שלא נתן משקל כלשהו למצבו הנפשי ולקשיים הקוגניטיביים של המערער בבואו לקבוע את מתחם הענישה ולגזור את העונש בגדרו. המערער מבסס את טענתו על חוות דעת פסיכיאטרית מאת ד"ר יעקב נחמקין מהמרכז לבריאות הנפש שער מנשה, שנערכה ביום 22.12.2014 בהוראתו של בית המשפט המחוזי - שם נקבע, בתמצית, כי המערער סובל ממחלת נפש דלזיאונלית שנמצאת בהפוגה (להלן: חוות הדעת הפסיכיאטרית). כן נסמך המערער על אבחון פסיכולוגי שנערך אף הוא בהוראת בית המשפט המחוזי, במרכז אבחון חדרה ביום 13.4.2015 על ידי צוות משולב של עובדת סוציאלית (אפרת יסיף), פסיכולוגית (אולגה בס) ורופאה (ד"ר צילה טבצ'ניק). באבחון נמצא כי המערער מתפקד ברמה שכלית גבולית, אף שאינה עולה כדי פיגור שכלי, אך היא פוגמת בכשירותו להפעיל שיקול דעת; ובסיכום האבחון הומלץ על השמתו של המערער במסגרת שיקומית (להלן: האבחון הפסיכולוגי). עוד טוען המערער כי יש להתחשב בכך שהסכסוך בינו לבין המתלוננת היה סכסוך מתמשך שגם למתלוננת היה חלק פעיל בו; ובכך שהיו אלה הקשיים הפסיכולוגיים והקוגניטיביים שמהם הוא סובל שגרמו לו להגיב לקינטורים מצד המתלוננת באופן פסול. בנוסף טוען המערער כי העונש שנגזר עליו אינו עולה בקנה אחד עם העובדה שפוטנציאל הנזק שבמעשיו היה נמוך, וכן שהנזק שנגרם בפועל היה מועט. במהלך הדיון שלפנינו חזר המערער על טענותיו בערעור שהגיש.

המשיבה מצידה טענה כי מתחם העונש שנקבע אינו שונה ממתחמי ענישה שנקבעו במקרים דומים. עוד טענה המשיבה כי בניגוד לעמדת המערער, בית המשפט המחוזי היה מודע למצבו הפסיכיאטרי והקוגניטיבי של המערער ונתן זה אף נלקח בחשבון לצורך קביעת העונש. לגישתה של המשיבה, ניתן להסיק זאת מעצם העובדה שהעונש שנגזר על המערער נמוך מאמצעו של מתחם העונש ההולם שאותו קבע בית המשפט, וזאת חרף עברו הפלילי של המערער והעובדה שלא נטל אחריות למעשיו. לבסוף המשיבה טענה כי הגם שהנזק שגרם המערער בפועל אינו רב, הדבר נובע מתושייתת של המתלוננת שפעלה לכיבוי האש שאחזה בדלת הדירה; ובכל מקרה הדגש צריך להיות על כך שפוטנציאל הנזק כתוצאה מהצתה הוא גבוה, וכך גם במקרה שלפנינו לנוכח הימצאותם של שכנים רבים בקרבת מקום.

דיון והכרעה

5. לאחר שבחנו את טענות הצדדים בכתב ובעל פה, הגענו לידי מסקנה כי דין הערעור להידחות. אין זו דרכה של ערכאת הערעור להתערב בעונש שגזרה הערכאה הדיונית, אלא במקרים חריגים של סטייה ניכרת ממדיניות הענישה

הראויה או כאשר נפלה בגזר הדין טעות מהותית. הלכה זו נותרה על מכונה גם לאחר כניסתו לתוקף של תיקון 113 לחוק העונשין (ע"פ 5117/13 ימר נ' מדינת ישראל (11.11.2014)); ע"פ 5931/11 עבדולייב נ' מדינת ישראל (22.10.2013); ע"פ 3091/08 טרייגר נ' מדינת ישראל (29.1.2009)). נסיבות המקרה שלפנינו אינן מגלות טעם המצדיק התערבות בגזר הדין שהשית בית המשפט המחוזי על המערער, ונבאר.

פוטנציאל הנזק בעבירת הצתה הוא מטבע הדברים רב מאוד - שכן בעת ההצתה אין לדעת לאן תתפשט האש, במי או במה תפגע ובאיזו עוצמה. המשלח אש אינו יכול לשלוט בהשתוללותה, הנזק אינו צפוי והסיכון הטמון לסביבה, לגוף ולרכוש - גדול (ע"פ 3074/07 מדינת ישראל נ' אבו תקפה (27.3.2008)); ע"פ 1438/14 בראזי נ' מדינת ישראל (26.3.2014); ע"פ 334/14 אריה האס נ' מדינת ישראל (31.3.2015)). בשנים האחרונות ניתן לזהות מגמה של החמרה בהתייחסות לעבירת ההצתה, ובית משפט זה אף התבטא בדבר הצורך בענישה מרתיעה כאשר לביצוע העבירה קדם תכנון מוקדם, וכאשר גלום במעשה סיכון לחיי אדם ולרכוש (ע"פ 5960/13 מדינת ישראל נ' עון, פסקה 9 והאסמכתאות שם (23.4.2014)). עם זאת רף הענישה הנוהג בעבירות הצתה אינו אחיד, וחומרת העונש עשויה להשתנות ממקרה למקרה על פי נסיבותיו. וכך נאמר בהקשר זה על ידי השופט י' עמית ב-ע"פ 1727/14 מימון נ' מדינת ישראל (6.1.2015) (להלן: עניין מימון):

"בתי המשפט חזרו והדגישו את חומרתה היתרה של עבירת ההצתה, גם כשהיא מתייחסת לרכוש בלבד, בין היתר בשל הפוטנציאל לגרימת נזק לגוף, בבחינת 'אוי לגפרור שהצית להבה, שסופה ואחריתה מי ישורנה': 'בתוך מדרג זה ניתן להצביע על מדרגי ביניים של חומרה, מה שיכול להסביר את הסיבה לכך שהענישה הנלווית לעבירת ההצתה אינה אחידה ונעה על סקאלה רחבה (ע"פ 9226/11 גוזלנד נ' מדינת ישראל, [פורסם בבנו] פסקה 11 (8.10.2013)): הצתה של נכס בנסיבות שאין לחשוש כי ההצתה תתפשט לרכוש אחר; הצתה של נכס שעלולה להתפשט ולפגוע ברכוש אחר; הצתה של נכס שיש בה פוטנציאל לפגיעה בגוף ובנפש; הצתה של נכס בנוכחותו הקרובה והמיידי של אדם, מה שמגביר את פוטנציאל הפגיעה בגוף ובנפש; הצתה שגרמה בפועל לפגיעה בגוף ובנפש על אף שהמצית לא התכוון לכך (מחשבה פלילית של פיזיות); והצתה בכוונה לפגוע בגוף ובנפש כמו במקרה דנן. מובן כי בתוך מדרגי ביניים אלה יש להבחין בין נסיבות שונות לחומרה או לקולא, כמו ערך הרכוש שהוצת או מספר האנשים שעמדו תחת סיכון של פגיעה'."

ובענייננו, מעשה ההצתה שבו הורשע המערער הוא חמור. הצתת דלת דירתה של המתלוננת, המצויה בבניין מגורים ובו דרות משפחות נוספות, עלולה היתה לגרור פגיעות ברכוש מעבר לנזק שנגרם לדלת הדירה, וכן פגיעות בגוף ובנפש; וכפי שציין בית המשפט המחוזי, אין לדעת כיצד היה האירוע מסתיים אלמלא מעשי המערער התגלו במהרה. אף לא ניתן להקל ראש בכך שלמעשה ההצתה נלווה איומים, וגם בכך הורשע המערער.

6. מתחם העונש שקבע בית המשפט, בין שנה לשלוש שנות מאסר, אינו מגלה סטייה ממדיניות הענישה הנוהגת במקרים דומים. כך, למשל, ב-ע"פ 7139/13 צקול נ' מדינת ישראל (23.1.2014) (להלן: עניין צקול) - עליו נסמכים בטענותיהם הן המשיבה והן המערער - נקבע על ידי בית משפט מתחם עונש זהה (בין שנה לשלוש שנים) בגין עבירת הצתה שבוצעה בנסיבות שיש בהן דמיון לענייננו. המדובר היה באדם שהצית את חדרו בעת שהיה מצוי במצב נפשי רעוע, ככל הנראה בעקבות סכסוך שהתגלע בינו לבין הבעלים של הדירה. עם זאת בעניין צקול נקבע כי מעשה ההצתה בוצע רק לאחר שהנאשם וידא שהמבנה ריק מאדם, בעוד שבמקרה שלפנינו המערער הצית את דלתה של המתלוננת בשעה שהמתלוננת ובתה שהו בתוך הדירה. יתרה מכך וכפי שכבר צוין, המערער ביצע את ההצתה בבניין מגורים מאוכלס שבו שכנים נוספים מלבד המתלוננת, שגם הם עלולים היו להיפגע אילו האש הייתה מתפשטת. בעניין מימון הנאשם הצית לבקשת חברו את רכבם של שכניו, ובעקבות ההצתה נשרף הרכב כליל וכן נפגע רכב נוסף שעמד בסמוך;

בנוסף, מימון איים על שכניו זרק אבן לחלון ביתם, וזאת בעוד תלוי ועומד נגדו צו למניעת הטרדת השכנים. מימון הורשע בביצוע בצוותא של עבירת הצתה, באיומים, וכן בהפרת הוראה חוקית, ומתחם העונש שנקבע גבוה מזה שבמקרה שלפנינו: בין 30 ל-60 חודשי מאסר בפועל. נציין עוד את מתחם העונש שנדון על ידי הרכב זה אך בחודש שעבר, ב-ע"פ 6099/15 אלביליה נ' מדינת ישראל (2.3.2016), שם מדובר היה באדם בעל מוגבלות שכלית בדומה למערער, שהצית את חדר השינה של דודו בשעת לילה בעת שתושבי השכונה ישנו. בעניין זה החלטנו כי אין מקום להתערב במתחם העונש שנקבע בין 25 ל-50 חודשי מאסר בפועל.

8. גם בגזירת העונש בתוך המתחם (22 חודשי מאסר בפועל) לא מצאנו טעם להתערב. המערער נתלה בכך שבעניין צקול הועמד עונשו של הנאשם על 18 חודשי מאסר בפועל בלבד; וכי ב-ע"פ 4052/15 חיימוב נ' מדינת ישראל (10.12.2015) (להלן: עניין חיימוב), אף נמנע בית משפט זה מלהתערב בעונש של 12 חודשי מאסר בפועל בגין הצתה. ואולם לא ניתן לגזור גזרה שווה מגזרי הדין הללו לעניינו של המערער - ודי רק אם נציין כי הן בעניין צקול והן בעניין חיימוב הורשעו הנאשמים במסגרת הסדר טיעון, בעוד שהמערער מצידו כפר בעובדות כתב האישום ומסרב ליטול אחריות על מעשיו. יתר על כן, כידוע אין להסיק מן העובדה שבמקרה מסוים בית משפט זה נמנע מלהתערב בעונש שנגזר על ידי הערכאה הדיונית, כי עונש אחר אינו ראוי. זאת לנוכח נטייתה של ערכאת הערעור שלא להתערב בגזירת העונש אלא במקרים חריגים (ע"פ 5117/13 וימר נ' מדינת ישראל (11.11.2014)).

ועתה לטענה שבלב הערעור, ולפיה בית המשפט המחוזי שגה כאשר לא נתן דעתו ללקות הנפשית ולקשיים הקוגניטיביים שמהם סובל המערער בבואו לגזור את עונשו. אכן, יש לתהות על כך שבית המשפט המחוזי לא ציין במניין שיקוליו לעניין העונש מאום מן האמור בחוות הדעת הפסיכיאטרית והאבחון הפסיכולוגי. עם זאת אין חולק כי מסמכים אלה היו מונחים לפני בית המשפט המחוזי, ואף נזכרו בפרק הטענות שבגזר הדין - וניתן להניח כי מצבו הפסיכיאטרי והקוגניטיבי של המערער נלקח בחשבון בגזירת העונש, וזאת לנוכח היותו מתון בנסיבות המקרה. יתרה מכך, מחוות הדעת הפסיכיאטרית עולה כי האשפוז הפסיכיאטרי האחרון של המערער היה בשנת 2000, ומאז הוא נמצא בטיפול ומעקב במרפאה פסיכיאטרית וככל שהמערער סובל ממחלת נפש שזו אינה פעילה. נקבע כי המערער מבחין בין טוב לרע, ובין מותר לאסור; ולפי האבחון הפסיכולוגי הוא אינו בעל מוגבלות שכלית התפתחותית (הגם שרמתו השכלית הוגדרה נמוכה עד גבולית). התמונה המצטיירת היא של אדם המתקשה בשליטה בדחפים, ובכך אין משום נסיבה מקלה - אלא שזו הסיבה שבגינה הוא עומד עתה לדין (השוו: עניין מימון, בפסקה 11). ואמנם, למערער עבר פלילי לא מבוטל בעבירות שונות של איומים ותקיפות, הגם שהרישום בגין מרבית העבירות התיישן זה מכבר.

9. אחר כל הדברים הללו אנו סבורים כי העונש שנגזר על המערער הוא הולם, מאוזן וסביר, וכי אין מקום להתערבותנו. משכך, אנו מורים על דחיית הערעור ומותירים על כנו את העונש שהושת על המערער.

ניתן היום, י"א בניסן התשע"ו (19.4.2016).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט